

lık 839) vefat etmiştir. İbn Hacer Buhârî'ye atfederek bu tarihi Safer 227 (Aralık 841) olarak vermekte ise de Buhârî'nin bizzat kendisi 7 Safer 225 tarihini zikretmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, I, 110; İbn Hibbân, *eş-Şikâh*, IX, 75; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), I, 434; Yâkût, *Mu'cemû'l-büldân*, I, 533; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 422; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, X, 628; a.mlf., *el-İber*, I, 310; Safedî, *el-Vâfi*, III, 115; İbn Hacer, *Tehzîbü'l-Tehzîb*, IX, 212-213; Ziriklî, *el-A'lâm*, VII, 16; Kehhâle, *Mu'cemû'l-mü'ellifin*, X, 42.

İSMAİL L. ÇAKAN

BİKR

(البكر)

Cinsî münasebette bulunmamış kadın için kullanılan bir fıkıh terimi.

Kelime Arapça'da "bir işi erken yapmak, erken gelmek, acele etmek, öne geçmek" gibi mânalara gelen "bkr" kökünden türemiştir. Bu mânalara bağlı olarak her şeyin ilk ve orijinal olanına, cinsî açıdan aslı durumunu koruyan, yani evlenmemiş bulunan kadın veya erkeğe bkr denilmiştir. Arapça'da bu sönmüncü anlamı ifade etmek üzere bekâret şeklinde bir köke de rastlanmaktadır. Türkçe'de bikrin karşılığı olarak kullanılan bâkire ise Arapça kullanım açısından galattır. Bkr kelimesi Kur'an-ı Kerim'de, henüz yavrulamamış ineği nitelleyen bir sıfat olarak zikredildikten başka (el-Bakara 2/68) çoğul şekliyle (eb-kâr) bir yerde hüriler (el-Vâkıa 56/36), bir yerde de bâkire kadınlar için (et-Tahrîm 66/5) kullanılmıştır. Bkr özellikle aile hukuku ile ilgili birçok hadiste yer almıştır (bk. Wensinck, *Mu'cem*, "bkr", md.).

Bkr İslâm aile hukukunda, nikâh akdedilmiş olsun veya olmasın erkekle cinsî münasebette bulunmamış kadın mânasına kullanılır. Buna göre halvet*ten sonra bile olsa henüz cinsî münasebette bulunmadan ölüm, boşanma veya tefrik*le kocasından ayrılan kadın bkr sayıldığı gibi yüksek bir yerden atlama, düşme, hastalık, yaşlılık vb. sebeplerle bekâreti bozulan kadın da bkr kabul edilir. Bekâreti zina ile bozulan kadın, İmam Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel'den nakledilen meşhur görüşe göre bkr sayılmazken bir defa zina edip de ispat unsurlarının eksikliği sebebiyle kendisine had cezası uygulanmayan kadın, Ebû Hanîfe ile İmam Mâlik ve ayrıca Ahmed b. Hanbel'den nakledilen diğer bir gö-

rüşe göre bkr hükmündedir. Böyle bir kadının bkr sayılması, bkr olarak bilinen ve zinası ceza uygulanmasını gerektirecek şekilde alenilik kazanmayan bir kadını topluma teşhir etmemek gayesini gütmektedir. Hanefiler hiçbir şekilde cinsî münasebette bulunmamış kadına bkr-i hakîkî, bu ikincisine de bkr-i hük-mî demişlerdir. Bikrin karşı sey-yib (dul) olup sahih veya fâsîd nikâhla veya nikâh şüphesiyle yapılan cinsî münasebetle bekâreti bozulan kadın demektir. Zina sebebiyle bekâreti bozulan kadının sey-yib hükmünde kabul edilip edilmeyeceği konusunda ise mezhepler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir (yk. bk.).

Bâkirelik İslâm hukukunda özellikle evlenme ehliyeti ve evlenmede kadının yahut velisinin rızasının gerekli olup olmaması bakımından önem kazanmaktadır. Evlenme hususunda bâkire kadının tecrübesizliğinden hareket eden ve konuyla ilgili hadisler (bk. Şevkânî, VI, 134-140) üzerinde farklı yorumlarda bulunan fıkıh âlimleri muhtelif görüşler ileri sürmüşlerdir. Hanefiler evlenme ehliyeti bakımından bekârete önem vermezler. Onlara göre bu ehliyetin ölçüsü bulûğa ermektir. Bulûğa eren kadın, bâkire olsun veya olmasın, velisinin rızasına gerek kalmadan evlenebilir. Henüz ergenlik çağına gelmemiş olanlar ise yerine göre ya ehliyetsiz veya noksan ehliyetli olacaklarından onlar üzerinde velilerinin icbar yetkisi vardır ve velilerinin rızası olmadan evlenemezler. Hanbelî mezhebinde de bir görüş bu yöndedir. Şâfiîler'e göre icbar velâyetinin esasî bâkirelik olduğundan, bulûğa ersin veya ermesin, bâkire bir kadın ancak velisinin rızasıyla ve onun tarafından evlendirilebilir. Bâkire olmayan kadın bulûğa ermişse izni olmadan evlendirilemez. Henüz ergenliğe ulaşmamışsa çocuğun izni muteber olmayacağından yine bulûğa ermedikçe evlendirilemez. Mâlikîler'e göre ise icbar velâyetinin esasî küçüklük ve bekâret olduğundan, ister bâkire olsun ister olmasın, henüz bulûğa ermiş kadın ile bulûğa ermiş bulunan bâkire ancak velisinin rızasıyla ve onun tarafından evlendirilebilir. Hanbelî mezhebindeki diğer görüş de böyledir. Yine Mâlikîler'e göre ergenlik çağına gelmiş bâkire babası tarafından reşîd kılınırsa, yani üzerindeki hacir* kaldırılarak tam ehliyetli duruma getirilirse bulûğa ermiş dulda olduğu gibi ancak kendi rızası ile evlendirilebilir.

Evlenme konusunda icbar velâyetine sahip olan veliler Hanefîler'e göre asabe*, Şâfiîler'e göre yalnız baba ve baba tarafından dede, Mâlikî ve Hanbelîler'e göre ise yalnız baba ve onun vasîsidir (bk. VELÂYET).

BİBLİYOGRAFYA :

Tâcû'l-'arûs, "bkr" md.; Tehânevî, *Keşşâf*, "bkr" md.; Wensinck, *Mu'cem*, "bkr" md.; Mustafavî, *et-Tahrîk*, "bkr" md.; Sahnûn, *el-Müdevvene*, II, 155-156; Şirâzî, *el-Mühezzeb*, II, 38; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, II, 5-6; İbn Kudâme, *el-Muğnî* (Herrâs), VI, 487-497; Şevkânî, *Neylü'l-evâtâr*, VI, 134-140; İbn Âbidîn, *Reddû'l-muhtâr* (Kahire), III, 55, 63; Cezîrî, *el-Mezâhibü'l-erba'a*, IV, 30-36; *Mv.F.*, VIII, 176-183.

ORHAN ÇEKER

BİLÂD-İ SELÂSE

(بلاد ثلاثه)

İstanbul ile kullanıldığında Galata, Üsküdar ve Eyüp, bazan tek başına kullanıldığında ise İstanbul, Bursa ve Edirne kadılıklarını ifade eden bir tabir.

Bilâd-ı selâse, gerek İstanbul'a bağlı üç kazaya (Galata, Üsküdar, Eyüp), gerekse, İstanbul, Edirne, Bursa gibi birbirine yakın üç büyük şehir kadılığına mahsus olmak üzere benzer özellik taşıyan kadılıklar için kullanılmış özel bir ilmiye tabiridir. Buna benzer şekilde Mısır, Şam, Edirne, Bursa, Filibe kadılıkları için "bilâd-ı hamse mevleviyeti" tabirinin kullanıldığı bilinmektedir. Bilâd-ı selâse kapsamına giren kadılıklar mevleviyet* derecesinde sayılır ve bunlara belirli kazâ tecrübesine sahip yüksek seviyeli ule-mâ tayin edilirdi.

İstanbul'un asayişî, sosyal ve ekonomik düzeni için bilâd-ı selâse kadıları İstanbul kadısı ile sıkı iş birliği yaparlar ve zaman zaman ortak toplantılar düzenleyerek çeşitli meseleleri görüşürlerdi. Ayrıca çarşamba günleri İstanbul ve bilâd-ı selâse kadıları vezirîâzam divanına katılırlar ve burada şehirle ilgili meseleleri konuşurlardı. Bu arada vezirîâzam selîmî kavuk ve erkân kürkü ile divan-hânesinde oturur, dava ve şikâyetleri dinler, karara bağlar; eğer müracaat sahipleri fazla olursa dava dinlemede o sırada divanda bulunan kadılar da yardımcı olurlardı. Narh tesbiti ve fiyatların kontrolü hususunda da İstanbul ile bilâd-ı selâse kadıları arasında iş birliği mevcuttu. İstanbul kadıları ve yardımcıları tarafından tesbit edilen narh derhal bilâd-ı selâse kadılarına bildirilir ve sicillere kaydedilirdi.